

ε Ταῦτα τοίνυν οὕτως εἰπὼν Παρμενίδης τῶν γενητῶν ἀρχὰς καὶ αὐτὸς
(lat. 12, 6) στοιχειώδεις, τὴν πρώτην ἀντίθεσιν ἔθετο, ἦν φῶς καλεῖ καὶ οκόςτος, πῦρ
καὶ γῆν ἢ πυκνὸν καὶ ἀραιὸν ἢ ταῦτόν καὶ ἕτερον, λέγων ἐφεξῆς τοῖς
πρότερον παρακειμένοις ἔπεσι·

U 92^v »μορφὰς γὰρ κατέθεντο δύο γνώμας ὀνομάζειν, 5
τῶν μίαν οὐ χρεῶν ἐστὶν ἐν ᾧ πεπλανημένοι εἰσίν.
V 80 ἐναντία δ' ἐκρίναντο δέμας καὶ σήματ' ἔθεντο
B 63^v χωρὶς ἀπ' ἀλλήλων, τῇ μὲν φλογὸς αἰθέριον πῦρ,
ἦπιον ὄν, μέγ' ἀραιὸν, ἐλαφρόν, ἑαυτῷ πάντοσε τωυτόν,
τῷ δ' ἑτέρῳ μὴ τωυτόν· ἀτὰρ κάκεινο κατὰ ταυτό 10
τάναντία νύκτ' ἄδαῆ, πυκινὸν δέμας ἐμβριθές τε.»

καὶ μεταξὺ τῶν ἐπῶν ἐπάγει καταλογάδην· »ἐπὶ τῷδ' ἐστὶ τὸ ἀραιὸν καὶ
τὸ θερμὸν καὶ τὸ φάος καὶ τὸ μαλθακὸν καὶ τὸ κοῦφον, ἐπὶ δὲ τῷ πυκνῷ
ὠνόμασται τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ζόφος καὶ σκληρὸν καὶ βαρὺ. ταῦτα γὰρ ἀπε-
κρίθη ἑκατέρως ἑκάτερα.» καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν φυσικῶν. τό γε μὴν 15
νοητὸν καὶ κυρίως ὄν, ὃ καὶ ἐν τίθεται αὐτός τε καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ, εἰκότως
ἄτε δὴ ἐν καὶ ἀκίνητον ἔλεγον.

»αὐτάρ«, γὰρ φησι Παρμενίδης, »ἀκίνητον μεγάλων ἐν πείρασι δεσμῶν
ἐστὶν ἀναρχον, ἀπαυστον, ἐπεὶ γένεσις καὶ ὄλεθρος,
τῆλε μάλ' ἐπλάγχθησαν. ἀπῶσε δὲ πίστις ἀληθῆς.» 20
καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀκινήσιας ἐπάγων, ἐκεῖνά φησι τὰ προειρημένα περὶ
τοῦ πεπερασμένου εἶναι τὸ ὄν ἐπη· καὶ τούτου γὰρ καὶ τοῦ ἀκίνητον εἶναι
ἐκεῖνα δηλωτικά·

»οὕτω«, γὰρ φησιν, »ἐμπεδον αὖθι μένει· κρατερὴ γὰρ Ἀνάγκη
πείρατος ἐν δεσμοῖσιν ἔχει.» καὶ τὰ λοιπά. 25
ὥς γὰρ τὸ μὴ ὄν φησιν ἐνδεές πάντων ἐστίν, οὕτως τὸ ὄν ἀνευδεές καὶ
τέλειον. τὸ δὲ κινούμενον ἐνδεές ἐκείνου δι' ὃ κινεῖται. τὸ ἄρα ὄν οὐ κινήτῳ.

ζ Τοῦτο δὲ καὶ Μελίσσω δοκεῖ, διὰ μέσου τοῦ μὴ κενὸν εἶναι τὸ ἀκί-
(lat. 12, 7) νητον τοῦ ἐνός ὄντος κατασκευάζοντι. λέγει γὰρ· »οὐδὲ κενεὸν ἐστὶν οὐδέν·
U 93 τὸ γὰρ κενεὸν οὐδέν ἐστίν. οὐκ ἂν οὖν εἶη τό γε μηδέν· οὐδὲ κινεῖται. 30
ὑποχωρῆσαι γὰρ οὐκ ἔχει οὐδαμῆ, ἀλλὰ πλέων ἐστίν. εἰ μὲν γὰρ κενεὸν
ἦν, ὑπεχώρει ἂν εἰς τὸ κενεόν· κενεοῦ δὲ μὴ ἐόντος οὐκ ἔχει ὄκη ὑπο-
χωρήσει.» »πλέων οὖν ὄν οὐ κινεῖται« καὶ ἄλλως δὲ ταῦτό τοῦτο δεικνύς·
»τὸ ἐν, φησίν, ὁμοιον αἰεὶ ἑαυτῷ. τὸ δὲ ὁμοιον οὐτ' ἂν ἀπόλοιτο οὐτ' ἂν
μεῖζον γίνοιτο οὔτε μετακοσμέοιτο οὔτε ἀλγεῖ οὔτε ἀνιᾶται. εἰ γὰρ τι 35
V 80^v τούτων πάσχοι, οὐκ ἂν εἶη. τὸ γὰρ ἦντιναοῦν κίνησιν κινούμενον ἐκ τινος
καὶ εἰς ἕτερόν τι μεταβάλλει. οὐθὲν δὲ ἦν ἕτερον παρὰ τὸ ὄν· οὐκ ἄρα
τοῦτο κινήσεται.»

15 δ U] om. B V M | 33 εἶη] ἐτι ἐν εἶη Diels

4 Parmenides I. c. fragm. 8, 53—59. | 12 Simpl. phys. 31, 3. | 15 Parmenides I. c. fragm. 8, 26—28. | 21 Parmenides I. c. fragm. 8, 30 sq. | 27 Meliss. fragm. 7, 7 (ed. Diels) l. 189. | 31 Meliss. fragm. 7, 10 l. 190. | 32 Meliss. fragm. 7, 2 l. 187 sq.

Cap. XII. De Parmenidis et Melissi ente intellegibili non physice sed theologice disputatio.

Sed iam tempus est, ut, quod pollicitus fui, persolvam ambiguanque **12, 1** apud Latinos Parmenidis et Melissi rationem explicem. Erit enim, ut ^(gr. 12, 1) 5 opinor, operae pretium id audivisse. Deinde huic quoque libro finem imponam. Cum Aristoteles rerum naturalium principia, quot et quae essent, investigaret: »Necesse est, inquit, aut unum esse aut plura, et si unum, aut immobile, ut Parmenides Melissusque dixere, aut mobile, ut physicis placet.« Post ubi nonnulla de altera suae divisionis parte disseruit, aggressus 10 est alteram atque unum et immobile esse ens sive principium entium, quod positum a Parmenide et Melisso fuerat, refellit positionemque huiusmodi haudquaquam ad naturae considerationem pertinere dicit nec posse principium esse, si unum sit, et ita unum immobile, quippe alicuius rei aut aliquarum rerum principium esse oportere, quod principium sit, vide- 15 licet ut ea, quorum principium est, repraesentet. Hoc vero non ita esse, si ens, ut illi dixerunt, unum sit solum. Itaque positionem inopinabilem, ratiocinationem captiosam, falsam, inconclusam, tam materia quam forma argumenti peccantem hanc Parmenidis et Melissi sententiam dicit et reliqua, quae praetereo. Neque enim referre omnia necesse est. Sic Aristoteles 20 illorum inscitiam redarguere sententiamque eorum nulla ex parte probare videtur.

Verum longe aliter res se habet. Quod ut dilucidius aperiatur, re- 2 petendum paulo altius est, quid illi docere pollicerentur et de ea re sen- ^(gr. 12, 2) tirent, quam sibi exponendam statuerant. Non illi naturalis disciplinae sese 25 professores faciebant nec de principiis elementisque naturae eo loco docere proposuerant, sed de vere ente intellegibili et primo principio sciscitabantur. Quod ipse quoque Aristoteles significare videtur principio statim suorum verborum, cum dicat: »Necesse est aut unum principium esse aut plura, et si unum, aut immobile, ut Parmenides ait et Melissus, aut mobile, 30 ut physicis placet,« quasi dicat Parmenidem et Melissum in physicis minime numerari. Et rursus ad extremum ita inquit: »Ens esse unum quod impossibile sit, apertum iam est. At, ut physici dicunt, duplex est modus.« Recte quidem a physicis eos separat Aristoteles. Non enim physici erant, nec de principiis physicis, hoc est naturalibus, sed divinis et intellegibilibus 35 disserebant. Quin etiam in iis libris, quos de iisdem rebus scripsit et Metaphysica, hoc est supernaturalia, appellat, non ita eos insanos facit, ut inter ignem et aquam nequaquam discrimen esse cognoverint. Immo vero in libro de Generatione et Corruptione tam ipse quam eius expositores referunt Parmenidem in eo volumine, quod de Opinabili Ratione inscripsit, 40 quia videlicet res sensibiles et opinabiles in eo tractantur, ignem ac terram principium rerum omnium statuisset, in eo autem, qui de Veritate inscribitur, ubi de intellegibilibus et divinis tractat, in quibus solis veritas certa

α Αὕτη μὲν οὖν ἡ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων διάνοια αὐτοῖς τούτοις τοῖς
 (lat. 12, 8) ῥήμασι παρ' αὐτῶν ἐκτεθειμένη, οὗτος αὐτοῖς ὁ σκοπός, τοῦτο τὸ βούλημα
 τὴν πρώτην τῶν πάντων ἀρχὴν καὶ τὸ θεῖόν τε καὶ νοητὸν καὶ ὄντως ὄν
 διὰ τούτων ἀνυμνήσαι τῶν λόγων, οὐ περὶ φυσικοῦ στοιχείου καὶ ἀρχῆς,
 ἀλλὰ περὶ τῆς νοητῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ ὄντως ὄντος ταῦτα θεολογοῦντες. 5
 δ καὶ αὐτὸς Θεόφραστος, ἕτερος Ἀριστοτέλης, ὁμολογεῖ περὶ τοῦ Ξενο-
 B 64 φάνους λέγων ἑτέρας εἶναι μᾶλλον ἢ τῆς περὶ φύσεως ἱστορίας τὴν μνήμην
 τῆς τούτου δόξης. »τὸ γὰρ ἐν τούτῳ καὶ πᾶν τὸν θεόν, φησὶν, ἔλεγεν ὁ
 Ξενοφάνης.« ὄν καὶ ἀγένητον καὶ αἰδῖον καὶ ἀκίνητον, ἔτι δὲ πῆ μὲν οὔτε
 ἀπειρον οὔτε πεπερασμένον, πῆ δὲ καὶ πεπερασμένον καὶ σφαιροειδὲς αὐτὸ 10
 U 98^v δείκνυσι διαφόροις ἐννοίαις. ὄν καὶ πάντα νοεῖν τίθεται. καὶ οὐ Θεόφραστος
 μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Νικόλαος καὶ ὁ Ἀφροδισιεὺς Ἀλέξανδρος
 ταῦτά περὶ τούτου φασὶν. λέγουσι δὲ καὶ τῷ Μελίσσου συγγράμματι περὶ
 Φύσεως ἢ περὶ τοῦ ὄντος ἐπιγεγράφθαι, ὄν τρόπον καὶ τὸ Παρμενίδου
 πρὸς Ἀλήθειαν καὶ πρὸς Δόξαν. ἂ τὸν σοφώτατον Ἀριστοτέλην ἀγνοῆσαι, 15
 τίς οὔτω μαινόμενος ὡς πιστεύειν, ὄλων τε τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν τότε
 σωζομένων, ὧν μόλις μικρὰ τινα τεμμάχια ἐκ διαδοχῆς μέχρις ἐς ἡμᾶς
 κατῆλθε, καὶ τῆς δόξης αὐτῆς οὔτω τε γενναίας καὶ περὶ τῶν μεγίστων
 καὶ θειοτάτων οὔσης, ὡς μηδένα προσανέχοντα λόγοις ἐνεῖναι ἀπειρον εἶναι
 τῶν γε τοιούτων; ἂ γὰρ Θεόφραστος ὁ τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν ἄριστος καὶ 20
 σοφώτατος ἦδει, πολλῶ πρότερον ἐγίνωσκεν ὁ καθηγεμών.

9 Ἐπεὶ δὲ οὐ πάντες ἴσασι πάντα οὐδὲ βάθους λόγων καὶ νοημάτων
 (lat. 12, 9) δεκτικοὶ πάντες εἰσὶν, ἀλλ' ἔστιν εὐρεῖν πολλοὺς ἢ τοὺς πλείους ἐπιπολαιό-
 τερον ἀκροωμένους τῶν μετὰ πολλῆς τῆς συνέσεως λεγομένων καὶ τῷ φαινο-
 μένῳ προσκόπτοντας ἀποπλανᾶσθαι τῆς ἀληθείας, καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον, 25
 V 81 ὅσῳ ἂν καὶ τὸ τῶν εἰρηκότων ἀξίωμα μεῖζον καὶ τιμιώτερον ᾖ, τούτους
 ἀσφαλιζόμενος Ἀριστοτέλης καὶ μὴ ἂν εἶναι ταύτην ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν
 τὴν δόξαν, εἴ τις αὐτὴν οὔτως ἐκλάβοι, δεικνύς ἀντιλέγειν ἐκείνοις δοκεῖ
 μηδαμῶς ἀντιλέγων. ταῦτα γὰρ δὴ καὶ αὐτὸς ἐν τῷ λ' τῶν Μετὰ τὰ φυσικὰ
 U 94 περὶ τῆς πρώτης ἀρχῆς διαρρήδην βοᾷ, μίαν καὶ αἰδῖον καὶ ἀκίνητον αὐτὴν 30
 ἀνυμνῶν καὶ τὸ τοῦ Ὀμήρου·

»οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἰς κοίρανος ἔστω,
 εἰς βασιλεύς,«

B 64^v ἐπὶ τούτου μάλιστα ἐπαινῶν. πῶς οὖν, ἄπερ αὐτὸς διὰ πολλῶν τε καὶ
 καλῶν λόγων ἐν τούτοις ἀποδείκνυσιν, μὴ ἀπεδέχετο ἄλλων λεγόντων; οὐκ 35
 ἔχει λόγον ὄντως οὐδένα. ἀλλ' ἢ εἴρηται, ἐπεὶ ὅλως περὶ Φύσεως αὐτοῖς
 τὰ βιβλία ἐπεγέγραπτο περὶ Φύσεως καὶ ὄντος ἐπιγεγραμμένα καὶ ἔδοξαν
 ἂν τισιν ὡς ἀπλῶς φυσικοὶ καὶ περὶ τῶν ὡς αἰσθητῶν φυσικῶν τὸν λόγον
 αὐτοῖς γεγενῆσθαι, τὸ φαινόμενον ἐν τοῖς λόγοις ἄτοπον, εἴ τις περὶ τῶν
 αἰσθητῶν αὐτοὺς ἐκδέχοιτο, διελέγχων ὑπὲρ τῆς τῶν πολλῶν ἀσφαλείας 40
 τὰ εἰρημένα φησὶν, ἐπεὶ καὶ ἂ περὶ τῶν ἑκατέρου λόγων φησὶ ψευδεῖς

8 cf. Theophrast. fragm. 44 (ed. Wimmer). | 29 cf. Arist. Metaph. 1075 b, 1076 a.
 32 Hom. Ilias B 204 sq.

praecipuaque consistit, unum omnia esse dictum ab illo fatentur. Tum etiam alibi idem Aristoteles plus tribuere Parmenidi videtur, quam rerum naturalium ratio patiatur. Siquidem ita inquit: »Parmenides itaque alio videtur spectare«, quasi dicat: Non rem naturalem Parmenides tractat, cum unum esse omnia asserit. Sed aliud quidem intellegere videtur. Quomodo enim Aristoteles ignorare illos existimaret tam variam atque multiplicem rerum formam aut saltem illud se duos pedes habere?

Cum itaque viri illi de rebus intellegibilibus ac divinis et de primo principio vereque ente agerent, his verbis utebantur, unum esse ens ipsum idque immobile et infinitum et reliqua, quae huic sententiae conveniunt. In qua re cum alios plerosque vetustiores secuti sunt tum imprimis Xenophanem doctissimum virum, qui praeceptor Parmenidis fuerat. Convenit enim inter Xenophanem atque Parmenidem ens ipsum unum atque finitum esse ea ratione, quod unum prius quam multa esse necesse sit, et quod ceteris omnibus causa est, ut determinantur et finiantur, id finitate magis quam infinitate describi debeat, tum etiam, quia, quod omni ex parte perfectum absolutumque est suumque praecipuum obtinet finem, id finitum et finem ac principium omnium esse oporteat; quod enim imperfectum et indigens est, id nondum finem recepisse dicendum est. Verum in eo invicem dissident, quod ad motus privationem pertinet. Xenophanes enim in eo, quod motu ita privatur, ut nunquam moveri possit, quietem etiam esse merito negat. Quod Plato etiam facere videtur in prima Parmenidis positione. At Parmenides cum carmine scriberet, morem secutus est vulgatiorem, et quia, quae manent, nequaquam moveri perspicuum est, idcirco cum ens ipsum immobile vellet significare, manere dixit. Melius idem ens infinitum asseruit, quia eius substantia immensa est et virtus infinita. Ingenitum etiam eadem ratione dixit. In ceteris cum supradictis consentit. Hoc modo ipsi quoque inter sese, cum sententia minime discrepent, usu tamen quodam verborum contraria dicere videntur. Afferam verba ipsa Melissi, quibus unius entis infinitudinem per ingeni rationem demonstrat. »Cum igitur, inquit, non genitum sit, semper et erat et est et erit nec principium habet aut finem, sed infinitum omnino est. Nam si genitum esset, principium certe haberet, — incepisset enim aliquando gigni — finem etiam haberet, desineret etiam aliquando esse. Cum itaque nec inceperit nec desierit semperque fuerit futurumque sit, sequitur, ut neque principium habeat neque finem, proindeque infinitum sit.« Sic Melissus, quia ens ipsum unum principio ac fine temporis caret semperque est, infinitum esse asseveravit.

Quod a Parmenide quoque probari videtur, quatenus ad hanc pertinet rationem. Nec infinitum solum, sed ingenitum etiam et incorruptibile dicitur iisdem fere Melissi verbis, nisi quod hic versibus scribit, in quibus translatio saepe vocabulorum concedi solet. Ita enim inquit:

»Ingenitum quando est, sit et immortale necesse,

τε και ασυλλογίστους εἶναι, κακεῖνα πρὸς τὴν τῶν πολλῶν ἐκδοχὴν ἀναφέρων φησί. τοιοῦτοί τε γὰρ εἰσι τῷ ὄντι, εἴ τις αὐτοὺς κατ' ἐκείνην ἐκλάβοι τὴν ἐννοιαν, καὶ αὐτὸν τούναντίον καὶ ἀληθεῖς καὶ συλλογιστικῶς ἐκτεθειμένοι, πρὸς τὴν ἀληθῆ ἐκείνων διάνοιαν ἀναγόμενοι. ἄ, εἴ τῷ σχολῇ, ἐκ τῶν ἐξηγητῶν ἀναλεγέσθω. ἡμῖν γὰρ ἱκανὰ καὶ ταῦτα πρὸς ἃ προὐ- 5
θέμεθα δεῖξαι.

- 10 Ἦν δὲ ἡμῖν τὸ προκείμενον μὴ δεῖν εὐθύς τοὺς Ἀριστοτέλους ἀκούοντας ἐλέγχειν δοκοῦντος τῶν ἀρχαιοτέρων τοὺς κλεινοτέρους ἢ αὐτοῦ ὡς
U 94^v συκοφαντοῦντος τοὺς σοφοὺς ἐκείνους ἄνδρας καταγινώσκειν ἢ ἐκείνων ὡς
ἀμαθῶν καταφρονεῖν, ἀλλ' εἰδότας ὡς, τῶν παλαιῶν ἀινιγματωδέστερόν τε 10
καὶ ἀσαφέστερον περὶ τῶν προκειμένων αὐτοῖς δογμάτων εἰρηκότων καὶ
διὰ τοῦτο τῶν μὴ δυναμένων τοῦ βάρους συνιέναι τῶν λεγομένων πρὸς
τὸ φαινόμενον ἐκλαμβανόντων τὰ εἰρημένα καὶ πόρρω ποι πλανωμένων τῆς
V 81^v ἀληθείας, Ἀριστοτέλης τῶν πολλῶν προνοούμενος τὰς τοιαύτας ἀνατρέπει
ὑπολήψεις δεικνύς τὰ ἐπόμενα ἄτοπα ταῖς τοιαύταις τῶν πολλῶν ἐννοίαις, 15
ἐλέγχων μὲν τοὺς κακῶς τὰ κείνων ἐκλαμβάνοντας, δοκῶν δὲ ἐκείνους
ἐλέγχειν, καὶ περὶ ἐκείνων ἀξία τῆς σοφίας αὐτῶν φρονεῖν καὶ Ἀριστοτέλην
θαυμάζειν καὶ ἀληθῶς ἀγασθαι χάριν εἰδότας, ὧν καὶ σοφῶν καὶ ἰδιωτῶν
προϋνεθήται. τοιοῦτον γὰρ τι αὐτοῦ εἶναι δέδεικται τὸ περὶ τοῦ ἐν εἶναι
B 65 τὸ ὄν λόγου, θειοτάτου τε καὶ μεγίστου δόγματος, ὡς σαφέστατα πᾶσι 20
διὰ τῶν προειρημένων ἀνακεκάλυπται.

Κεφ. ιγ' Δείκνυσιν νῦν, ὅτι καὶ ἡ πρὸς Πλάτωνα περὶ τῶν φυσικῶν ἀρχῶν
Ἀριστοτέλους ἀντιλογία πρὸς τὸ φαινόμενον ἀπαντᾷ.

- 13, 1 Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ περὶ τῶν φυσικῶν ἀρχῶν τῶν ἀρχαίων καὶ
Πλάτωνος δόγμα εἰς ἐπίπεδα καὶ γραμμὰς ἐσχάτας ἀναλυόντων αὐτάς. 25
καθ' ὧν ἐν τῷ τῶν περὶ Οὐρανοῦ τρίτῳ Ἀριστοτέλης καλὰ τε καὶ πολλὰ
ἐπιχειρῶν εἴρηκε τὴν φαινομένην ἀτοπίαν ἐλέγχων, ἐξ ὧν τινα λαβῶν ὁ
(lat. II, 3) κατήγορος ἐνταῦθα κατὰ Πλάτωνος γράφει. Ἐν' οὖν καὶ ἡ περὶ τοῦτο τὸ
U 95 μέρος ἀλήθεια δειχθεῖη σαφῶς, καὶ τίσι μὲν λόγοις Πλάτων καὶ οἱ πρὸ
αὐτοῦ ἐπίπεδα καὶ ἄτομα ἐν ἀρχῶν παρελάμβανον λόγῳ, τίσι δ' Ἀριστο- 30
τέλης ἐννοίαις τὸ ἄτοπον ἐκείνων ἐλέγχει, δεῖ εἰδέναί ὡς οὐδὲν ἤττον Ἀρι-
στοτέλους Τίμαιός τε καὶ Πλάτων αὐτὸς πῦρ καὶ ἀέρα καὶ τὰ σύστοιχα
τούτοις ἐν στοιχείων λόγῳ ἐτίθεντο, ὡς ἐκ τε τῶν αὐτοῦ Τιμαίου τοῦ
Λοκροῦ ἐκ τε τῶν Πλάτωνος ἐν Τιμαίῳ, ὃν ὑπεκρίνατο, ῥημάτων σαφῶς
ἐστὶν ἰδεῖν. ἀλλ' ἐπεὶ οὐ πάντῃ ἐπιτήδεια πρὸς ἀρχῆς λόγον εἰσὶ τὰ τέσσαρα 35
στοιχεῖα, ἃ γε καὶ αὐτὰ ἐξ ὕλης καὶ εἶδους σύγκεινται, καὶ πρὸ ἑαυτῶν
ἔχει τὰ ἐξ ὧν σύγκειται, οἱ μὲν τὰς παθητικὰς λεγομένας ποιότητας, θερ-
μότητα, ξηρότητα καὶ τὰς ἀντικειμένας ταύταις πρῶτας ἐγγενομένας τῇ
ὕλῃ, ἦτοι τῷ ἀποίῳ σώματι, συνιστάναι τὰ τέσσαρα στοιχεῖά φασιν, ὥσπερ

19 προϋνεθήται] U^x add. in marg. B V M om. ταῦτα δ' οὐ τῶν Ἑλλήνων μόνον
Ἀριστοτέλους ἐξηγητῶν εἰσιν οἷς ἀρέσκει, ἀλλὰ καὶ Λατίνων Θωμᾶ τοῦ ἐξ Ἀκουίνου.

unigenum, immotum, immensum sine fine, perenne.

Quod nec erat nec erit, totum nunc esse fatendum est, unum, continuum; nam quem eius dixeris ortum?

5 Aut quo tandem? aut unde? nec ex non ente putandum est nec dici ore potest; nostra nec mente revolvi, quod nihil est. Nam quid post ipsum fecit oriri aut prius? Entis enim non sunt primordia primi. Nunquam ergo aut semper, de quo nunc dicimus, ens est. Ex nihiloque nihil fieri sententia perstat.

10 Ergo ortus nullus nec erit post saecula finis.«

Ita Parmenides ens ipsum unum, ingenitum, incorruptibile, infinitum, immobile statuit. Finitum autem his verbis exprimit:

»Est et idem per seque manens ens, semper eodem immotum, fixumque simul; vis magna necessi.

15 Implicat hoc circum, summo quoque fine coërcet.

Quodsi fine vacet, nequaquam dicimus esse.

Siquid namque deest, opus est ens omne deesse.«

Nam si ens ipsum est nec non ens, nihil desiderat nulloque eget. Nullo autem egens perfectum est. Perfectum quod est, finem habet. Non itaque
20 infinitum est. Quod enim finem habet, terminum atque exitum habeat, necesse est. Quo fit, ut nulla in eorum sententiis controversia sit, ubi eadem de re ab iis disseritur.

Quamvis autem apertum iam est per ea, quae dicta sunt, non de
rebus sensibilibus et principiis aut elementis naturae, sed de ente intelle- (gr. 12, 5)
25 gibili abstracto ab omni materia et primo vereque ente, quam formam primam appellare possumus, illos disseruisse, tamen ut id etiam longe manifestius elucescat, quid Parmenides ipse post ea, quae dicta sunt, adiunxerit, audite:

»Hactenus et veri mentem intemerataque verba.

30 Nunc res mortales, carmen quoque sumite fallax.«

Veram sententiam et rationem usumque sermonis intemeratum hic dicit eum, quem de ente intellegibili et vere ente quisquam habeat. Sensus autem et opiniones mortales et sermonem fallacem rebus naturalibus tribuit, non quod in entis intellegibilis etiam consideratione falli decipique homo
35 non possit, sed quia ens ipsum sua natura est certissimae firmissimaeque rationis. Res enim naturales, quoniam sub sensum cadunt et fluxae atque mutabiles sunt, opinione potius comprehendi quam scientia dicuntur. Scientia enim est cognitio certa et immutabilis, quam habere in rebus, quae sensu percipiuntur, non possumus, sed decipi, falli, errare, ut Parmenides
40 inquit, necesse est. Quem ad modum etiam Plato, ea, quae semper sunt nec unquam gignuntur, mente inquit percipi posse ac certe ac certa ratione cognosci. Contra vero, quae semper gignuntur nec unquam sunt, haec opinione cum sensu rationis experte comprehendi.

καὶ Ἀριστοτέλης ἀξιοῖ καὶ τὴν κουφότητα καὶ τὴν βαρύτητα προσλογιζόμενος ὡς αἰτίας μὲν ταύτας κινήσεως τῆς ἀπλῆς καὶ φυσικῆς, τῆς δὲ φύσεως κινήσει μάλιστα χαρακτηριζομένης.

■ Δημόκριτος δέ, ὡς Θεόφραστος ἐν τοῖς Φυσικοῖς ἱστορεῖ, ἰδιωτικῶς ἀποδιδόντων τῶν καὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν καὶ τὰ τοιαῦτα αἰτιολογούντων ἐπὶ τὰς ἀτόμους ἀνέβη, οἱ γὰρ μὲντοι Πυθαγόρειοι, Τίμαιος τε καὶ Πλάτων ἐπὶ τὰ ἐπίπεδα. ἐπεὶ γὰρ οἱ τῆς προτέρας δόξης, εἴ τις αὐτοὺς ἔροιτο, διὰ τί τὸ μὲν πῦρ θερμαίνει, τὸ δὲ ὕδωρ ψύχει, οὐδὲν ἕτερον ἢ ὅτι τὸ μὲν θερμὸν, τὸ δὲ ψυχρὸν ἐροῦσιν, — ἀρχὰς γὰρ θέμενοι ταῦτα οὐδὲν ἔτι ζητοῦσιν ἐπέκεινα τῶν ἀρχῶν αἰτιον — οἱ Πυθαγόρειοι καὶ τούτων αἰτίαν ζητοῦντες ἐπὶ τὰ ἐπίπεδα ἀνέδραμον, νομίζοντες τὰ σχήματα καὶ μεγέθη αἰτία τῆς θερμότητος καὶ τῆς ψύξεως εἶναι· τὰ μὲν γὰρ διακριτικὰ καὶ διαιρετικὰ συναίσθησιν θερμότητος παρέχεσθαι, τὰ δὲ συγκριτικὰ καὶ πληθικὰ ψύξεως· ἔτι τε καὶ δι' ὅτι τὸ σχῆμα, εἴ καὶ ποιότητός ἐστιν, προεπινοεῖται πῆ ὅμως τῆς ποιότητος ἐκ τοῦ γένους τῶν ποσῶν εἰλημμένον. τῶν γὰρ σωμάτων ἕκαστον καὶ μήπω πεποιωμένον ποσὸν ἐστὶν ἐσχηματισμένον. ἡ μὲν γὰρ ὕλη καθ' αὐτὴν ἀσώματος ἐστὶν. τὸ δὲ δεύτερον ὑποκείμενον σῶμα μὲν ἄποιον καθ' αὐτό, σχήμασι δὲ ποικίλοις μεμορφωμένον καὶ τοῦ μαθηματικοῦ σώματος διαφέρον τῷ ἔνυλον καὶ ἄπτὸν εἶναι, τῆς ἀφῆς κατὰ τὸν ὄγκον ἀντιλαμβανομένης αὐτοῦ καὶ οὐ κατὰ θερμότητα ἢ ψυχρότητα.

■ Τοῦτο οὖν τὸ δεύτερον ὑποκείμενον διαφόροις σχήμασι διαζωγραφούμενον τὰ τῶν τεσσάρων στοιχείων φασὶν ὑφιστάνειν ἀρχοειδέστερα στοιχεῖα, δηλονότι πυραμίδα, ὀκτάεδρον, εἰκοσάεδρον καὶ κύβον πυρός, ἀέρος, ὕδατος καὶ γῆς, καὶ τῇ τῶν τοιούτων σχημάτων διαφορᾷ καὶ τὰς ἄλλας πάσας δυνάμεις ἀκολουθεῖν φασὶ καὶ τὰς εἰς ἀλληλα μεταβολάς. πῶς γὰρ ἐξ ὀλίγου ὕδατος ἀῆρ γίνεται τοσοῦτος ἐρωτώμενοι, ἐτοίμως ἀποδιδόασιν, ὅτι τὰ τοῦ ὕδατος πολλὰ ὄντα — εἰκοσάεδρα γὰρ ἦν τὰ τοῦ ὕδατος σχήματα διακρινόμενα — πολλὰ ὀκτάεδρα ποιεῖ καὶ πολὺν ἀέρα, τὸν ἐξ ὀκτάεδρων συγκείμενον. μάνωσιν γὰρ καὶ πύκνωσιν δύνανται ἀσώματος τῆς σωμάτων αὐξήσεως ἢ μειώσεως αἰτιᾶσθαι οὐκ ἐγκρίνουσιν, οὐκ οἴομενοι ἀσώματος προσγινομένης δυνάμεως αὔξεσθαι ἢ μειοῦσθαι δύνασθαι τὰ σώματα οὔτε μὴν διαιρεῖσθαι. ἡ διαίρεσις γὰρ κατὰ σχῆμα τοῦ διαιροῦντος γίνεται πυρός ἀσώματῳ δυνάμει. ἐπὶ τε τῆς ψυχρότητος οὐ δύνασθαι φασὶ προσθήκη ποιότητος βαρύτερον γίνεσθαι τὸν ὄγκον. ποσὸν γὰρ τὸ βαρὺ, μὴ ποῖον εἶναι. διαιροῦνται γοῦν ἰσότητι καὶ ἀνισότητι.

■ Ὡσπερ οὖν ὁ Ἀριστοτέλης πρῶτον ἐξ ὕλης καὶ εἶδους τὸ ἄποιον γίνεσθαι σῶμα νομίζων, τὸ ταῖς ποιότησι ὑποκείμενον καὶ πεπερασμένον αὐτὸ λέγων, ἀνάγκη καὶ σχῆμα ἔχειν αὐτὸ τιθεῖτο ἂν καὶ προὑπάρχειν τῶν ποιότητων τὸ σχῆμα οὐκ ἂν ἀρνηθεῖη, οὕτω καὶ Πυθαγόρειοι ἀρχὰς τῶν ποιότητων ἐπιζητοῦντες ἀνήλθον ἐπὶ τὰ σχήματα. σχήματα μὲντοι ἐτίθεντο

Affert deinceps Parmenides principia sive elementa rerum. Primam-⁶
 que oppositionem ipse quoque exponit, quam suo versu flammam et noctem appellat quasi lumen et tenebras, rarum etiam et densum, aut
 leve et grave aut idem et diversum, et omnino opposita dicit, quae omnia
 5 procul dubio ad privationem et habitum referuntur. Nec formae aut materiae
 nomen ignorare videtur, quamquam vocabuli diverticulo utitur, vel car-
 minis gratia, vel ut superiorum philosophorum consuetudinem servaret,
 nisi, quod reor, illi etiam versu philosophiae praecepta tradiderint. Ita
 enim scribere vetustiores illi solebant et primum Pherecydem soluta oratione
 10 usum legimus. Verum animadvertite, quae deinceps duobus superioribus
 versibus addidit:

»Principio duplicem statuerunt dicere formam;
 altera sed minus est tali cognomine digna,
 quod simulans verum fallit mortalia corda.

15 Has contra adverso posuerunt ordine metas.

Hic flammam aetheream statuunt, raramque, levemque.

Ipsa sui similis, semperque sibi undique constat.

Illic obscuram adversantemque undique noctem,
 incomptam, humentem, gelidam, densamque, gravemque.»

20 Haec de principiis rerum naturalium Parmenides refert. Ens autem illud
 intellegibile et vere ac proprie ens, quod unum non solum ipse, sed etiam
 vetustiores philosophi et ponunt et nominant, quando unum solumque
 opinatur, non sine causa immobile esse affirmat. Ita enim inquit:

»Immotum validis iniecta in finibus arcet
 25 vincula, principiique expers finisque futuri.

Hinc etenim longe finisque ortusque recedunt.

Vera fides haec est, nec hoc qui credit aberrat.»

Et causam, quare immobile sit, reddens ea dicit, quae simul et finitum et
 immobile esse demonstrant:

30 »Immotum,« inquit, »fixumque manet vis magna necessi.

Implicat hoc circum, summo quoque fine coërcet.»

et reliqua, quae sequuntur. Ita enim existimat, cum non ens omnibus
 careat, ens nullo careat, sed perfectum absolutumque sit, — quod autem
 movetur, ea re careat, cuius gratia movetur — necessario sequi, ut ens immo-
 35 bile sit.

Quod Melisso quoque placere videtur, cum eo medio, quod nihil
 vacuum atque inane sit, immobilitatem entis conatur demonstrare. Eius
 verba haec sunt: »Nec vacuum ullum est, quippe vacuum nihil est. Ergo
 quod nihil est, esse non potest. Nec vero moveri ens potest. Quo enim
 40 fieri posset, cum nihil sit praeter ens ipsum? Nam si vacuum foret quic-
 quam, iretur ad vacuum. Sed quoniam nihil est, quod vacuum dicitur,
 ideo uno ente omnia complentur, et quo ens ipsum moveri queat, cum
 plenum sit, nihil est.« Quin etiam cum nullo omnino motu ens mutabile

καὶ ἐπίπεδα, οὐ μαθηματικὰ οἷα μῆκος μόνον καὶ πλάτος ἔχειν, οἷς ἂν εἶπετο τὰ ἄτοπα, ἃ Ἀριστοτέλης ἐπάγει πρὸς τὸ φαινόμενον ἀπαντῶν, εἴ τις ἐκ τοιούτων τὰ στερεὰ συνετίθει καὶ εἰς τοιαῦτα ἀνέλυεν, ἀλλὰ φυσικὰ

U 96^v δηλονότι πρὸς τῷ μήκει καὶ πλάτει καὶ βάθος ἔχοντα, τὸ πρῶτον ἐν τοῖς φυσικοῖς συστήναι δυνάμενον. ὅτι δὲ φυσικὰ καὶ οὐ μαθηματικὰ τὰ ἐπίπεδα 5 ὑποτίθενται, δῆλον ἐκ τοῦ ἐνυλα λέγειν αὐτά. δι' ὃ καὶ τὴν ὕλην πρότερον παραδόντες, διεσχηματίσθαι ταύτην εἶδеси τε καὶ ἀριθμοῖς λέγουσιν. καὶ ἄκουσον τοῦ Τιμαίου ἐν τῷ αὐτοῦ συγγράμματι γράφοντος· »ἀρχαὶ μὲν ὧν τῶν γεννωμένων ὡς μὲν ὑποκείμενον ἃ ὕλα, ὡς δὲ λόγος μορφᾶς τὸ εἶδος· ἀπογεννάματα δὲ τούτων ἐστὶ τὰ σώματα, γὰρ τε καὶ ὕδωρ, ἀήρ 10 τε καὶ πῦρ, ὧν ἃ γέννασις τοιαῦτα. ἅπαν σῶμα ἐξ ἐπιπέδων ἐστίν. τοῦτο δὲ ἐκ τριγώνων, ὧν τὸ μὲν ὀρθογώνιον ἰσοκελές ἡμιτετράγωνον.« καὶ ἐξῆς λοιπὸν τὴν τῶν τριγώνων διαφορὰν παραδούς, τὰ τέσσαρα σχήματα

V 83 ἐξ αὐτῶν συντίθῃσιν, ἃ τοῖς τέτρασι στοιχείοις ἀποδίδωσιν.

5 (lat. II, 7) Ταύτη οὖν τῇ δόξει οὐδὲν ὧν Ἀριστοτέλης ἀτόπων ἐπάγει, ἀκολουθεῖ 15 ὅλως. οὔτε γὰρ τὸ τῆς γραμμῆς μέρος ἔπεται μὴ εἶναι γραμμῆν, οὔτε τὴν γραμμῆν ἐκ στιγμῶν συγκεῖσθαι, οὔτε τὰ μεγέθη μὴ εἶναι ἐπ' ἄπειρον διαιρετά, καὶ ὅσα ἄλλα ἐκ τῶν μαθημάτων ὀρμώμενος ἐνίσταται. οὔτε μὲν ἃ τοῖς φυσικαῖς σώμασιν ἀκολουθεῖν ἀδύνατά φησιν, ἐκ τῆς τῶν ἀτόμων γραμμῶν θέσεως ἔπεται. οὔτε γὰρ ἐκ στιγμῶν αἱ γραμμαὶ καὶ ταύτη διαίρονται 20 εἰς στιγμάς, οὔτε κινήσεις ἀναιρεῖται ἐκ τῶν σωμάτων. οὔτε βαρύτης καὶ κουφότης καὶ ὅλως τὰ πάθη ἐκ τούτου τοῦ λόγου τῶν φυσικῶν ἀφαιρεῖται

U 97 σωμάτων. πολλῶν δὲ γε ἤττον οὐδὲν ὧν ὁ κατήγορος οὗτος εἰσάγει παρα- συλλογισμῶν, τῶν σοφῶν ἐκείνων ἀνδρῶν καὶ τῆς ἐκείνων θέσεως ἄπτεται. πᾶσαι γὰρ ἐκεῖναι αἱ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐνστάσεις πρὸς τὸ φαινόμενον 25

B 66^v ἀπαντῶντος τοῖς μαθηματικὰ ἂν ἐπίπεδα τιθεμένοις τῶν φυσικῶν σωμάτων ἀρχὰς ὁμολογουμένως ἂν εἶποντο, οὐ τοῖς φυσικὰ οἰομένοις, ὡς τούτους ἐδείξαμεν τιθεμένους τοὺς ἀνδρας. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἱκανῶς εἰς ἐνδειξιν παρετέθη τοῦ μὴ ἀλόγους τοὺς Πυθαγορείους ἀρχὰς τῶν ποιότητων ἐπιζητοῦντας εἰς τὰ σχήματα ἀνελθεῖν. 30

6 (lat. II, 8) Ἔστι δ' οὖν καὶ ἄλλως ὑπεραπολογῆσασθαι τῶν ἀνδρῶν, ὡς οὐ πάντη οὔτε οἱ Πυθαγόρειοι οὔτε ὁ Πλάτων ἐκ τριγώνων τοιούτων τὴν φυσικῶν σω- μάτων σύστασιν ὑπετίθεντο. ἀλλ' ὡσπερ οἱ ἀστρονόμοι αἰτίας τῶν φαινομένων ἀνωμάτων ἐν οὐρανῷ κινήσεων τῇ ὁμαλῇ καὶ τεταγμένῃ αὐτῶν κινήσει ἐναντιουμένων ζητοῦντες, ὑποθέσεις ἄλλοι ἄλλας ὑπέθεντο, οἱ μὲν ἐκκέντρους, 35 οἱ δ' ἐπικύκλους, οἱ δ' ἀνελιττούσας εἰσάγοντες σφαίρας, οὐ πάντως γε τοιαύτας εἶναι ποικιλίας ἐν οὐρανῷ διαβεβαιούμενοι, ἀλλ' ὅτι τοιούτων ἀρχῶν ὑποτεθεισῶν σώζεσθαι τὰ φαινόμενα δυνατὸν ἐγκυκλίως πάντων καὶ ὁμαλῶς κινουμένων τῶν οὐρανίων σωμάτων, οὕτω καὶ οὗτοι τὸ ποσὸν τοῦ ποιοῦ

V 83^v προτιμήσαντες ἐν ἀρχῆς λόγῳ καὶ τὸ σχῆμα τῆς ποιότητος καὶ τῶν σχη- 40 μάτων τὰ ἀρχοειδέστερα καὶ ὁμοιότητι καὶ συμμετρίᾳ κρατούμενα, ταῦτα ἀρχὰς ὑπέθεντο τῶν σωμάτων, ἃς ἀρκεῖν ἐνόμιζον πρὸς τοὺς ἀπολογισμοὺς τῆς τῶν γεννωμένων αἰτίας.

omne ostenderet: »Unum, inquit, et idem sibi semper simile est. Quod autem sibi simile hoc modo est, nunquam vel perire vel augeri vel dolere vel alia huiusmodi mutatione affici potest. Nam si quo huiusmodi motu afficeretur, esse non posset. Quod enim motu quovis movetur, id de
5 altero in alterum mutari necesse est. At nihil est praeter ens ipsum. Ergo ens ipsum immobile est.«

Sic igitur viri illi locuti fuere, quos Aristoteles falsa sensisse nec ratione quicquam scripsisse criminatur. »Sed magis, inquit, Melissi ratio ^(gr. 12, 8) importuna est et nullam dubitationem habet.« Vos iam, quid Melissus et
10 quem ad modum dixerit, intellexistis facileque iudicare potestis, an importune aliquid et temere vel ille vel Parmenides disputarit et senserit. Disserunt illi quidem de ipso ente simpliciter et forma prima immateriali, intellegibili, aeterna, quae omnem physici considerationem excedit, sentiuntque ea, quae nemo theologus negare auderet, et ea probant argumentis
15 debita forma dispositis. Verum tamen ab Aristotele, quasi nihil recte vel senserint vel scripserint, reprehenduntur, et quae illi de divinis rebus locuti sunt, quasi de naturalibus dicta essent, a physica ratione propulsantur. Quod utrum honestius distinguendo quam reprehendendo fieri potuisset, non equidem quaero. Sed cum ita Aristoteles voluerit, reprehensio eius
20 pro distinctione potius quam pro nota inscitiae doctissimorum virorum accipienda est. Ceterum, quia causam hanc apud iudices agimus, ne egisse protinus sine testibus videamur, citetur Theophrastus, alter Aristoteles. Hic Xenophanem, quem Parmenides audivit atque secutus est, nequaquam inter physicos numerandum, sed alio loco constituendum censet. »Nomine,
25 inquit, unius et universi deum Xenophanes appellavit.« Quod unum, ingenitum, immobile, aeternum dixit. Ad haec aliquo quidem modo neque infinitum neque finitum, alio vero modo etiam finitum, tum etiam conglobatum, diversa scilicet notitiae ratione, mentem etiam universam hoc idem esse affirmavit. Nec vero Theophrastus solus haec dicit, sed Nicolaus
30 quoque Damascenus et Alexander Aphrodisiensis eadem de Xenophane referunt opusque Melissi de Ente et Natura inscriptum dicunt, Parmenidis de Veritate et Opinatione.

Quodsi haec illi, quis Aristotelem haec eadem cognita perspectaque
habuisse non credat? Sed voluit, ut supra dictum est, auditoribus suis ^(gr. 12, 9)
35 consulere, ne forte divinarum rerum disciplinam ad naturalium considerationem imprudenter transferrent. Itaque dissimulat verbis inphysicis, quae duodecimo Divinarum rerum libro de primo principio aperte fatetur, cum unum immobile aeternum esse dicat et versu Homeri, ne Parmenidis

2 ἐπάγει U in textu V³ add. in marg. B M om. | 20 διαίρονται scripsi διαίρεται codd.
28 οὔτος] U add. ἀμαθῶς | 28 παρασυλλογισμῶν B V M φλυαριῶν U | 27 εἶποντο scripsi
εἶπετο codd. | 31 δ' οὖν U] B V M δὲ om. οὖν

7 (lat. 11, 9) Ὅτι δὲ τοῦτ' ἀληθὲς καὶ οὐ πάντῃ αὐτὰς ἀρχὰς ὑπελάμβανον τῶν σωμάτων, ἄκουε τοῦ Πλάτωνος μετὰ τὸ τὴν ἐκ τῶν τριγώνων σύστασιν τῶν σωμάτων θέσθαι ἐπάγοντος, ἅτε δὴ μὴ πάνυ τοι ἀρεσκομένου τῇ θέσει· »ἂν οὖν τις ἔχη κάλλιον ἐκλεξάμενος εἰπεῖν εἰς τὴν τούτων ξύστασιν, ἐκεῖνος οὐκ ἐχθρὸς ὢν ἀλλὰ φίλος κρατεῖ«. καὶ πρὸ τούτων· »τὴν δὴ πυρὸς ἀρχὴν 6 καὶ τῶν ἄλλων σωμάτων ὑποτιθέμεθα κατὰ τὸν μετ' ἀνάγκης εἰκότα λόγον πορευόμενοι. τὰς δ' ἔτι τούτων ἀρχὰς θεὸς οἶδε καὶ ἀνθρώπων ὃς ἂν ἐκείνῳ φίλος ᾗ«. ὣς ὁμοίον τι καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν περὶ Οὐρανοῦ, τὴν αἰτίαν ζητῶν τοῦ μὴ αἰεὶ τὰ πλεῖον ἀπέχοντα τῆς πρώτης σφαίρας ἐλάττους κινήσεις κινεῖσθαι, φησὶν »αἰδοῦς ἀξίαν δεῖν νομίζειν τὴν 10 προθυμίαν μᾶλλον ἢ θράσους, εἴ τις διὰ τὸ φιλοσοφίας διψῆν καὶ μικρὰς εὐπορίας ἀγαπᾶ, περὶ ὧν τὰς μεγίστας ἔχει ἀπορίας«. καὶ αὖ, »περὶ δὴ τούτων ζητεῖν μὲν καλῶς ἔχειν καὶ τὴν ἐπὶ πλεῖον σύνεσιν, καίπερ μικρὰς ἔχοντας ἀφορμὰς καὶ τοσαύτην ἀπόστασιν ἀπέχοντας τῶν περὶ αὐτὰ συμβαινόντων«. 15

8 (lat. 11, 10) Οὐδὲ γὰρ οὕτω θρασεῖς οἱ σοφώτατοι ἄνδρες οὗτοι γεγονάσιν, ὡς πάντων ἀπλῶς τε καὶ ἀκριβῶς τὰς αἰτίας οἴεσθαι κατειληφέναι. ἀλλ' ἃ B 67 μὲν καὶ ἐγνώκεισαν ἐπιστημονικῶς καὶ τοῖς ἀγνοοῦσιν ἀποδεδείχασιν, ἃ δὲ τῷ εἰκότι καὶ τῷ εὐλόγῳ ἐπόμενοι ἀποδιδόασιν. καὶ οὐκ αἰσχύνονται, εἴ μὴ πάντα ἀπλῶς κατειλήφεσαν τὰ τῆς φύσεως ἔργα. τοῦτο καὶ Πλά- 20 των καὶ οἱ Πυθαγόρειοι ἐν τῶν πρώτων καὶ ἀνωτάτω ἀρχῶν τῶν φυσικῶς γινομένων τῇ παραδόσει ποιοῦντες οὐδὲν ἀηθες οὔτε τοῖς πρὸ αὐτῶν οὔτε τοῖς μετ' αὐτοὺς πεποιηκότες ὀρῶνται.

Κεφ. ιδ' Ἐπίλογος τοῦ δευτέρου βιβλίου.

14 Ταῦτα μὲν οὖν ἱκανῶς εἴρηται πρὸς παράστασιν τοῦ τε Ἀριστοτέλη, 25 V 84 εἴτε ἐν τούτῳ τῷ προβλήματι εἴτε ἐν ἄλλῳ οἴωδῆποτε δοκοίη Πλάτωνι ἀντιλέγειν, μὴ πρὸς τὴν ἀληθῆ δόξαν ἐκείνου, ἀλλὰ τὴν τοῖς πολλοῖς ἂν δοκοῦσαν καὶ φαινομένην ἐνίστασθαι, τοῦ τε μηδὲν ὅλως πρὸ ἔπος τὸν κατήγορον λέγειν, οἷς ἐκείνου τοῦ ἥρωος εἶτ' ἐνταῦθα εἴτε ἀλλαχοῦ καταφέρεται. ἀραχνίων γὰρ εἰσι τῷ ὄντι νοήματα πάντα, ἃ περὶ οἴωνδῆποτε 80 αὐτοῦ κατατρέχει. ῥᾶστα γὰρ ἅπαντα ὡς καὶ τὰ πρὸς τὸ παρὸν πρόβλημα διαλύεται τε καὶ τὸ μηδὲν εἶναι ἐλέγχεται. ὅθεν ἤδη παυσάμενοι τῷ δευτέρῳ τέλος ἐπιθῶμεν λόγῳ.

carmen usurparet, opinionem iamdudum apud omnes probatam confirmet. Ita enim Homerus inquit:

5 »Res mala multiplici terras ditioe teneri.
 Esto unus princeps, populos cui pace regendos
 Iustitiaque dedit magni regnator Olympi.«

Cap. XIII. Epilogus secundi libri.

Habetis iam, quod et ipse pollicitus fui et fidem amplissime facit **13** non ita accipiendas esse in quoscumque Aristotelis reprehensiones, ut verba ipsa prae se ferre videntur, sed multos iure optimo defendi posse. **10** Quo in loco cum Parmenidem et Melissum tum imprimis Platonem constituendum arbitror, cuius dumtaxat gratia ea mihi in mentem venerunt, quae de Parmenide et Melisso ab Aristotele scripta in praesentia commemoravi. Sed cum iam perspicuum omnibus sit adversarium frustra operam atque oleum, ut aiunt, in reprehendenda Platonis disciplina perdidisse, **15** Platonemque non modo doctissimum et plane divino ingenio praeditum, verum etiam catholicae fidei veritati, quatenus gentili homini licuit, proximum fuisse, iam secundi libri finem faciamus.

7 ἀρχὰς] *edit. add.* ἀνωθεν | ἀνθρώπων] *edit.* ἀνδρῶν | 10 δεῖν νομίζειν] εἶναι νομίζοντας *edit.* | 12 ἔχοι] ἔχομεν *edit.* | 18 ἔχειν] ἔχει *edit.* | 80 τὸν κατηγοροῦν B V M] πλῆθον τοῦτον U | 88 τὸ μηδὲν εἶναι B V M] ἡ τούτου ἀμαθία U

4 Plat. Tim. 54 a. | 5 Plat. Tim. 53 d. | 10 Arist. De Caelo β 12. 291 b, 25–28. | 12 Arist. De Caelo β 12. 292 a, 14–18.